

PRAGMATİST BİR SİYASETİN ANATOMİSİ: İTALYA’NIN LİBYA’DAKİ GÜÇ VE İSTİKRAR ARAYIŞI*

Mert KARA¹, Mustafa ATATORUN²

Öz

Bu makale, İtalya’nın Libya politikasının makro perspektiften tarihsel olarak nasıl şekillendiğini ve hangi faktörlerin bunda etkili olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda İtalyan dış politikası, Libya’nın sömürgeleştirme dönemi, bağımsızlık ve Kaddafi dönemi ve Kaddafi sonrası dönem olmak üzere üç başlık altında tartışılmaktadır. Tartışma ise, İtalya’nın Libya’daki pragmatist siyasetinin iki sütununu temsil eden güç ve istikrar bağlamında yapılmaktadır. Çünkü sömürgeleştirmeden günümüze kadar olan süreçte İtalya’nın Libya politikası, bu ülkede güç ve kontrol elde etme ve ülkenin, aynı zamanda ilişkilerin istikrarını sağlama arayışı üzerine belirlenmiştir. İtalya bir yandan Libya üzerinde ekonomik ve siyasi çıkarlarını azamileştirmeye çalışırken, diğer taraftan kendisine vereceği zararlardan emin bir biçimde Libya’nın siyasi istikrarsızlığa düşmesinden ve ikili ilişkilerin bozulmasından çekinmiştir. Bu noktada, güvenlik ve göç İtalya’nın kaygıları olarak öne çıkmıştır. İtalya’nın Libya’daki pragmatizmini dönemsel olarak ele alan bu çalışma, esasen Libya’nın İtalyan dış politikasındaki önemini ve önceliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İtalya, İtalyan Dış Politikası, Libya, İtalya-Libya İlişkileri
JEL Sınıflandırması: : F54, N47, N57, N77, N97

THE ANATOMY OF A PRAGMATIST POLICY: ITALY’S SEARCH FOR POWER AND STABILITY IN LIBYA

Abstract

This article seeks to elucidate how Italy’s Libya policy was formed historically and what were the influencing factors herein from a macro perspective. Accordingly, Italian foreign policy is discussed under titles of colonisation period of Libya, independence and Kaddafi era and post-Kaddafi era. The discussion is made in terms of power and stability, which stand for the two pillars of Italy’s pragmatist policy on Libya. Because, from colonisation until today Italy’s Libya policy has been designated as a search for gaining power and control over this country, and assuring the stability of relations and the country as well. On the one hand, while Italy endeavours to maximise its political and economic interests; on the other hand, being sure about bringing damage to itself, Italy avoids from Libya’s fall into instability and disruption of bilateral relations. At this point, security and migration have been prominent concerns for Italy. As the article deals with Italy’s pragmatism in Libya periodically, it essentially underlines the importance and priority of Libya in Italian foreign policy.

Keywords: Italy, Italian Foreign Policy, Libya, Italy-Libya Relations
JEL Classification: F54, N47, N57, N77, N97

* Bu makale, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde kabul edilen “İtalya’nın Libya Politikası” başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak türetilmiştir.

¹ Mütercim, e-mail: mertkara0635@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-5511-6391

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-mail: matatorun@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-1465-8391

1. GİRİŞ

Libya, Kuzey Afrika'nın Akdeniz sahillerinin orta kısmında, İtalya'nın güneyinde yer alan bir Mağrip ülkesidir. Hem kara hem de deniz yoluyla Avrupa, Afrika ve Ortadoğu'ya geçişte kavşak noktası olan Libya, jeopolitik öneminin yanında, geleneksel enerji kaynakları olan petrol ve doğal gaz bakımından zengin olması nedeniyle jeoekonomik öneme de sahiptir. Güney Avrupa ülkesi olan İtalya'nın da Akdeniz'e kıyısı olması ve Libya ile karşı karşıya bir konumda yer alması, her iki ülkeyi de doğal olarak birbirinin etki alanına sokmaktadır. İtalya'nın Libya'ya kara sınırı olmamasına rağmen, denizden komşu olması ve yakınlığı, tarihi olarak Libya'yı İtalya için Afrika'ya açılan bir kapı yapmıştır.

Erken modern dönemde İtalya'nın Libya'ya ilgisi 1861 yılında siyasi birliğini sağlamasından sonra başlamıştır. Avrupalı büyük güçler arasındaki sömürgecilik yarışında geride kalan İtalya, sanayileşme çabası için gerekli olan hammaddeye yoksundu ve hammadde arayışı onu Kuzey Afrika'da kendisine en yakın ülke olan Libya'ya yöneltti (Zenginoğlu, 2021:71-72). Sömürgeleştirme siyasetiyle Libya'ya odaklanan İtalya'nın sömürgecilikte gecikmesinin nedeni, 1861 öncesinde her biri kendine ait tarihe ve geleneklere sahip küçük devletlerden oluşan parçalı bir siyasi yapıya sahip olmasıdır (Duggan, 2020:iv). Bir başka açıdan, siyasi birliğin sağlanması İtalya için Libya'nın öneminin anlaşılmasının yolunu açmıştır.

Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrikası ve Avrupa arasında coğrafi açıdan köprü konumunda yer alan Libya, İtalya'nın çıkarları ve Akdeniz'in güvenliği ve istikrarı bakımından stratejik bir öneme sahiptir. 19. yüzyılda siyasi birliğini sağlayan İtalya için "dördüncü sahil" olarak adlandırılan Libya'nın "kontrol altında tutulması" siyasi birliğin sağlanma sürecinden itibaren İtalyan dış politikasında öncelikli konular arasında yer almıştır (Bakınız: Casto, 2020; Collins, 1974; Gotor, 2011; Liga, 2018; Mezran ve De Maio, 2007; Morgante, 2018). Trablusgarb Savaşı, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş sonrası süreçte olduğu gibi Kaddafi sonrası süreçte de Libya, İtalya için kritik bir ülke olmayı sürdürmüştür. Ekonomi, ticaret, hammadde, enerji, güvenlik, düzensiz göç, terörle mücadele gibi konular İtalya'nın tarihsel süreç içerisinde bu ülkeyle ilgili başlıca çıkar konularını oluşturur.

Bir ülkenin ulusal çıkarlarını etkileyen ve oluşturan faktörler belirlenirken birtakım değişkenler dikkate alınır. Bunlar ülkenin coğrafi konumu, kendi sınırları içerisinde sahip olduğu hammadde ve enerji kaynakları, dış ülkelere bağımlılık durumu, teknolojisi, askeri kabiliyeti, iç ve dış tehdit algısı, üretim kapasitesi ve ticaret, pazar arayışı, sınıra komşu ülkelerin durumu, bölgesel ve küresel diğer aktörlerin çıkarları gibi faktörlerdir (Courtheux, 1962:433-448). Tamamının olmasa bile, söz konusu faktörlerden özellikle coğrafi konum, hammadde ve enerji zenginliği, ticaret ve pazar arayışı, bölgesel ve küresel aktörlerin çıkarları İtalya'nın Libya politikasının şekillenmesinde merkezi bir rol oynamışlardır.

Libya, tarihsel süreç içerisinde stratejik önem arz eden bir bölge olmasından dolayı İtalyan dış politikasında ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Libya'da 1911'de başlayan İtalyan işgalinden bu yana bu ayrıcalıklı konumun sürdüğünü belirtmek mümkündür. Siyasi birliğini 19. yüzyılda tamamlayarak sömürgecilik yarışında diğer sömürgeci devletlere göre geride kalan İtalya, sanayisine hammadde sağlamak amacıyla 1911'de Libya topraklarını işgal etmiştir. İşgal süreci 1943'e kadar sürmüştür (Gulam, 2010: 179). İşgal sürecinin başından beri İtalyanlar açısından Libya'da var olmak özellikle ekonomik çıkarlar bağlamında elzem görülmüştür. Öyle ki İtalya'nın Libya politikası genel dış politika konuları içerisinde öncelikli bir yer edinmiştir. Libya'nın 1951'de bağımsızlığını ilan etmesi ve sonrasındaki süreçte petrol ve doğal gaz rezervlerinin keşfi ikili ilişkilerin farklı bir boyut kazanmasını sağlamış ve İtalya'nın bu ülkedeki çıkarlarını daha da vazgeçilmez kılmıştır.

Bu makale, İtalya'nın Libya politikasının makro perspektiften tarihsel olarak nasıl şekillendiğini ve hangi faktörlerin bunda etkili olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda İtalyan dış politikası, Libya'nın sömürgeleştirme dönemi, bağımsızlık ve Kaddafi dönemi ve Kaddafi sonrası dönem olmak üzere üç başlık altında tartışılmaktadır. Tartışma ise, İtalya'nın Libya'daki pragmatist siyasetinin iki sütununu temsil eden güç ve istikrar bağlamında yapılmaktadır. Çünkü sömürgeleştirmeden günümüze kadar olan süreçte İtalya'nın Libya politikası, bu ülkede güç ve kontrol elde etme ve ülkenin, aynı zamanda ilişkilerin istikrarını sağlama arayışı üzerine belirlenmiştir. İtalya bir yandan Libya üzerinde ekonomik ve siyasi çıkarlarını azamileştirmeye çalışırken, diğer taraftan kendisine vereceği zararlardan emin bir biçimde Libya'nın siyasi istikrarsızlığa düşmesinden ve ikili ilişkilerin bozulmasından çekinmiştir. Bu noktada güvenlik ve yasa dışı göç, İtalya'nın kaygıları olarak öne çıkmıştır. İtalya'nın Libya'daki pragmatizmini dönemsel olarak ele alan bu çalışma, esasen Libya'nın İtalyan dış politikası içindeki önemini ve önceliğini vurgulamaktadır.

2. GÜÇ ARAYIŞI

2.1. Libya'nın Sömürgeleştirilme Dönemi

İtalya'da bazı siyasetçiler ve önde gelen düşünürler, siyasi birliğini yeni oluşturan İtalya'nın kendi içinde yaşadığı fikir ayrılıklarının azaltılmasında ve problemlerin çözülmesinde sömürgecilik ve yayılcılık fikrinin hayata geçirilmesinin etkili olacağına inanıyorlardı. Onlara göre, bir zamanlar Roma İmparatorluğu egemenliği altında bulunan Libya'da egemenlik kurmak İtalya'nın eski ihtişamlı günlerine dönmesinin anahtarı olabilirdi. Ayrıca, hammadde arayışı içinde olan, nüfus artışıyla birlikte kendi halkı için yeni alanlar ve iş imkanları oluşturmak ve uluslararası prestijini artırmak isteyen İtalya, Libya'yı ele geçirerek ekonomik açıdan ivme kazanmayı amaçlıyordu. İtalya'daki milliyetçilik akımıyla birlikte ülkenin ekonomik ve ticari çıkarları, 1896'da Etiyopya'yı ilhak etme planının başarısız olması ve Akdeniz'de kendi güvenliğini sağlamaya yönelik stratejik üstünlük elde etme düşüncesi Libya işgalinin zeminini hazırlamıştır (Rivis, 2012:9-20).

İtalya'nın Libya'yı sömürgelestirmesi 1911 işgali ile başlamış, 1943'e kadar sürmüştür. İşgal sırasında Libya'da İslamiyet'e dayalı yerleşik bir siyasal ve toplumsal düzen bulunmaktaydı. Ancak İtalya bu durumu değiştirerek İtalyan üstünlüğüne dayalı bir düzen getirmeyi tercih etmiştir. İtalyan işgali ve sömürgeciliğinin yayılması, 1922'de iktidara gelen Benito Mussolini döneminde Libya halkı üzerinde zarar verici ve yıldırıcı etkiye sebep olan askeri operasyonlar, yaşanan sivil kayıplar, halka ait arazilere el konulması ve bu arazilerin sonradan yerleştirilen İtalyan yerleşimcilere verilmesi, Libya'nın İslami mirasının baskılanmaya çalışılması; Libyalılara yönelik sosyal, ekonomik, kültürel, ırka dayalı ayrımcılık yapılması, çeşitli projelerde zorla çalıştırılma ve benzer durumlar Libya halkının tepkisini çekmiş ve bu tepki zamanla artış göstererek çatışmaya dönüşmüştür (Jerary, 2005:203-208). Mussolini yönetimi altında İtalya oldukça sert bir sömürge politikası izlemiş ve askeri üstünlüğünü ortaya koyarak geniş ölçekli çatışmaların ardından işgal ettiği alanları genişletmiştir (Çeltikçi ve Kakışım, 2013:83-99).

Mussolini iktidarı sırasında siyasi açıdan parlamento ve kanunlara itibar edilmediği görülmüş, sosyal açıdan ise "sömürge vatandaşlığı" kavramı değişikliğe uğramıştır. 26 Haziran 1927 tarihinde yürürlüğe giren 1013 sayılı kanun, 1919 yılına ait kanun hükümlerini değişikliğe uğratmıştır. Buna göre yerel parlamento ve seçim sistemi terk edilmiş ve İtalyan vatandaşları ile Libya'da yaşayan ve İtalya devletine tabi olan kişilerin vatandaşlık statüsü arasındaki ayrım daha belirgin hale gelmiştir (Renucci, 2005: 319-342). Libya'da yaşayan kişilerin sömürge vatandaşlığına bağlı olarak elde ettiği siyasi haklar aşamalı olarak sınırlandırılmış ve bu kişiler kendileri için daha olumsuz olarak değerlendirilebilecek farklı bir statüye tabi tutulmuşlardır. Mussolini yönetiminde, Libya valisi Italo Balbo'nun uygulamaya

geçirdiği plana uygun olarak Libya'nın yapısını siyasi, hukuki ve etnik açıdan değiştirmek amacıyla demografik sömürgecilik³ uygulanmaya başlanmıştır (Segré, 1972:141-155).

İtalya'nın giderek ağırlaşan sosyal ve ekonomik krizine çözüm sağlama girişimlerinin parçası olarak Libya'daki arazilere el konulmasına ve işsiz ve herhangi bir araziye sahip olmayan İtalyanların bu ülkeye yerleştirilmesine yönelik girişimlere öncülük etmiştir (Segré, 1972:147). Demografik sömürgeciliğin bir parçası olarak İtalya'da yaşayan çok sayıda köylü ve tarım işçisinin Libya'ya göç etmesini başarılı şekilde organize etmiş (Podesta, 2011:205-231) ve İtalya'nın bu ülke üzerindeki hak iddialarını destekleyici hamlelerinin ve Akdeniz hegemonyasına yönelik girişimlerinin öncüsü olmuştur (Segré, 1972:147).

Demografik sömürgecilik faaliyetleri, devlet ve özel sermaye tarafından finanse edilmiş, yerleşimci ailelere yeni çiftlik ve arazileri için gerekli her türlü ekipman, tohum, besi hayvanı, barınma, kredi, teknik kılavuzluk imkanları sağlanmıştır (Segré, 1972:146). Bu dönemde İtalyan yerleşimcilerin Libya'ya gerçekleştirdiği göçler, Libya topraklarının "kendiliğinden" sunduğu sağlam temellere dayalı ekonomik fırsatlardan ziyade, Faşist sömürge modelinin bir parçası olarak işgalin kalıcı hale getirilmesine yönelik "suni" imkanların oluşturulmasına dayalı olmuştur (Strangio ve Fauri, 2019:1-25). Balbo döneminde Trablus ve Sirenayka'daki iki ayrı yönetimin "Libya kolonisi" olarak tek çatı altında toplandı. Böylece Libya'nın Osmanlı geçmişiyle olan bağı zayıflatılacak ve bu toprakların eski Greko-Romen geçmişine vurgu yapılarak İtalya'nın toprak iddiası desteklenecekti (Tjønn, 2019:14).

Mussolini, diğer ulusların varlığını ve farklılıklarını kabul etmekle birlikte uluslar arasında bir "hiyerarşi" olduğu görüşündeydi. İtalyanları diğer uluslara karşı doğrudan bir savaş haline sokmak istemiyordu. Ona göre uluslar kendi aralarındaki hiyerarşi çerçevesinde işbirliği yapabilirlerdi; ancak ulusların işbirliği içinde olması, eşit düzeyde oldukları anlamına gelmiyordu (Piras, 2011:23). Bu bağlamda, Mussolini iktidarında Libya halkının ve Libya'ya göç eden İtalyan yerleşimcilerin refahı için birtakım yatırımlar yapılmasına onay verilmiştir (Capresi, 2019:2-9). Böyle bir adımın esas sebebi söz konusu iktidarın dünya kamuoyunun İtalya'ya yönelik bakış açısını olumlu yönde değiştirmeye yönelik pragmatist bir yaklaşımdır. Bu sayede uluslararası toplumun İtalyan yayılmacılığına göz yumması ve İtalya'nın Kuzey Afrika ve Akdeniz'deki çıkarlarının sürdürülmesi amaçlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında İtalya dahil olmak üzere Batılı devletlerin Libya topraklarını Trablusgarb, Sirenayka ve Fizan olarak üç bölme planları mevcuttu. Söz konusu planlara göre Sirenayka, Ortadoğu'ya yönelimli, Trablusgarb Avrupa'ya yönelimli ve Fizan ise Fransız Afrika'sına yönelimli olarak bölünecekti. İtalya'nın ise dönemin konjonktürü çerçevesinde Libya'nın Trablusgarb bölgesi ile ilgili öne çıkan planı bu bölgede özerklik oluşturmaktı (Dusti, 2010:10, 61-69). Oluşturulacak özerklik ile birlikte Libya'da yerleşik İtalyanların haklarının korunması sağlanacak, böylelikle siyasi ve ekonomik işbirliği geliştirilecekti. Söz konusu özerklik, İtalyan vatandaşlarının belirli bir müddetin ardından Libya topraklarını terk etmesini öngörüyor, planın uygulanması radikal bir kararın uygulamaya geçirilmesini gerektiriyordu; ancak Roma Trablusgarb üzerindeki nüfuzundan vazgeçmek istemiyordu (Morgante, 2018:45-55). Bu türden bir planın varlığı İtalya yönetiminin Libya'nın bağımsızlığının yaklaştığının farkında olduğuna ve İtalya'nın Libya üzerindeki nüfuzunu korumak istediğine işaret etmektedir.

1935 yılı itibarıyla Akdeniz'de avantajlı bir konuma sahip olan ve Mısır üzerinde hegemonyası bulunan İngiltere için İtalya ciddi bir bölgesel ve uluslararası tehdit oluşturmaktaydı. Genişlemeci

³ Demografik sömürgecilik, İtalya'da ortaya çıkan 1935 ve sonrasında Etiyopya ve Libya'da uygulanan, Mussolini iktidarının temel anlayışı haline gelen bir kavramdır. İtalya yarımadasındaki fazla nüfusun bu ülkelere yerleştirilmesini ve böylece sömürge ülkelerindeki nüfuzun artırılmasını amaçlar. Bakınız: Ballinger, 2016: 819-821.

emelleri bulunan Mussolini İtalya'sı, Libya'daki çıkarlarını korumak, sınırları revize etmek ve toprak kazanmak amacıyla Mısır'da bulunan ve İtalya'ya karşı öncelikli olarak "yatıştırma politikası" izleyen İngilizler ile uluslararası diplomasi çerçevesinde çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiş ancak bu görüşmeler sonucunda istediği sonuçları alamamıştır (Marovich-Old, 2017:96-105). Sonrasındaki süreçte İngiliz ordusunun karşı saldırılarına maruz kalan İtalyanlar 1942 yılında Bingazi'yi ve 1943 yılında ise Trablus'u kaybetmiştir. İtalyanların Libya'dan çekilmesine neden olan müttefik İngiltere ve Fransa güçleri, 1942 ile 1951 arasında Libya'da hakim güç olarak kontrolü elde tutmuşlardır (Smith ve Walker, 2008:22-23). Fransa Fizan'ı, İngiltere ise Sirenayka ve Trablusgarb'ı idare etmiştir (Bölme vd., 2011: 8). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1947 Paris Barış Antlaşması'nı imzalayan İtalya, Anlaşmanın 23. Maddesi'yle Libya'yı İngiliz ve Fransızlara resmen bırakmış, buradaki ve hatta diğer sömürgelerindeki tüm haklarından feragat etmiştir (Ballinger, 2016:814).

2.2. Bağımsızlık ve Kaddafi Dönemi

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte ortaya çıkan idealist dönüşümler, Libya'nın geleceğinin uzlaşmayla tayin edilmesine yönelik uluslararası kamuoyu talebi ve Birleşmiş Milletler'in bu süreçte oynadığı aktif rol sonucunda İngiltere ve Fransa da tıpkı İtalya gibi Libya'yı terk etmek ve sonraki yıllarda bu ülkenin bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştır (Dusti, 2010:72-101). 1951 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra da Libya'daki ekonomik gelişmeler Batılı ülkelerin ilgisini çekmeye devam etmiştir. Petrol keşif çalışmaları ve kısıtlı da olsa tarım, ulaştırma ve endüstride başlatılan yeni projeler bu ekonomik gelişmelerden bazılarıdır (Allan, 2014). Özellikle 1954'ten itibaren sistematik petrol keşif faaliyetleri artarak devam etmiş, çeşitli bölgelerde sondaj faaliyetleri gerçekleştirilmiş ve en büyük petrol rezervi 1959'da bulunmuştur (Blake, 1969:221). Artık Libya'da yüksek miktarda ve kalitede petrol çıkarılmaya ve ihraç edilmeye başlanmıştır. Bu durum İtalya başta olmak üzere Batılı devletlerin Libya üzerinde söz sahibi olmak adına birbirleriyle rekabetini artırıcı bir faktör olmuştur.

Libya'da, bağımsızlığın ardından ivme kazanmaya başlayan ekonomik gelişmelerle birlikte Batı yanlısı bir yönetim anlayışı hakim olmaya başlamıştır (Nelson, 1979:40). Bu durumun kolaylaştırıcı etkisiyle birlikte İtalya, Libya ile bağımsızlık sonrası dönemde yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. Sömürgeci ülke olarak Libya'dan çekilen İtalya genel anlamda Libya'da egemen siyasi güç olarak etkisini sürdürerek gelecekte ekonomik kazanımlar elde etmek istemiştir. Çok sayıda İtalyan vatandaşı Libya'da yaşamaya devam ettiğinden bu kişilerin haklarını ve yatırım yapan İtalyan şirketlerinin çıkarlarını garanti altına almaya öncelik vermiştir (Casto, 2020:33-37). Bu bakımdan, Libya'nın bağımsızlığı sonrası dönemde İtalya'nın siyasi anlamda önemini korumaya ve ekonomik anlamda ise karlı çıkmaya çalıştığı ifade edilebilir.

Bağımsızlık sonrasında Libya'nın ilk kralı olan Kral I. İdris döneminde İtalya-Libya ilişkileri genel olarak olumlu bir seyir izlemiştir. Her iki ülkenin de fayda sağladığı bu durumun iki temel sebebi vardır. Birincisi Libya, İtalya'ya ham petrol satmaktaydı. İkincisi ise ENI (İtalya Ulusal Hidrokarbon Kurumu) ve FIAT (Torino İtalya Otomobil Fabrikası) gibi birçok İtalyan şirketi Libya pazarına giriş yapmışlar ve başta Libya olmak üzere Kuzey Afrika topraklarında büyük ölçekli yatırımlar yapmaya başlamışlardı (Labbate, 2020:84-99). Ekonomik ilişkilerin karşılıklı olarak gelişmeye ve güçlenmeye başladığı bağımsızlık sonrası dönemde Libya, İtalya için ekonomik anlamda giderek vazgeçilmez bir ülke haline gelmeye başlamıştır.

1963 yılının başlarında Kral İdris, ülkedeki artan milliyetçilik akımının etkisiyle ayaklanan kitleleri bastırmaya çalışsa da başarılı olamadı. 1 Eylül 1969'da Albay Muammer Kaddafi, Kral İdris'e karşı başarılı bir askeri darbe hareketi düzenleyerek ülkenin yeni yönetim organı olan Devrimci Komuta

Konseyi'nin başkanı oldu. Arap milliyetçiliği görüşünü benimseyen Kaddafi, "Büyük Arap Birliği" idealine kayıtsız kalan ve Batı yanlısı olarak gördüğü Kral İdris'i ordunun desteğiyle devirmiştir (Orlandi, 2002:53-62). Ülke yönetimine el koyan Kaddafi ile birlikte, Libya'da Kral İdris döneminde kurulan Amerikan ve İngiliz üsleri kapatılmış (Blackwell, 2003: 1-18), yabancı şirketlerin sahip olduğu petrol sahalarına el konulmuştur (St. John, 2008:75-91).

Petrol alanında faaliyet gösteren ENI Libya'daki petrol sahalarının keşfinden bu yana ülkede petrol kaynaklarının çıkarılması ve işletilmesinde yer alan başlıca aktörlerden birisi olmuştur. Şirket, İtalya'nın Libya'daki çıkarlarının sürdürülmesinde başrolü oynamış ve İtalyan dış politikasını şekillendiren en önemli faktörlerden biri olmuştur. Ancak İtalya'nın petrol ihtiyacının tedariki Kaddafi'nin değişkenlik gösteren tutumları neticesinde riskli bir hal almıştır. 1970'li yıllarda Libya'da faaliyet gösteren İngiltere, ABD ve İsrail'e ait birçok yabancı petrol şirketi kamulaştırılmış ancak ENI'ye bağlı petrol araştırma, çıkarma ve işleme alanlarında faaliyet gösteren AGIP (İtalyan Genel Petrol Şirketi) bir İtalyan oluşumu olarak faaliyetlerine devam etmiş, kısmi olarak kamulaştırılmıştır⁴ (König ve Stern, 1987: 3-29). Bu durumun gerekçesi olarak İtalya'nın devlet politikası gereğince bilhassa enerji konusundaki hassasiyetinden dolayı Libya'da darbenin gerçekleştiği 1969 yılından bu yana Kaddafi rejimine yumuşak bir yaklaşım sergilemesi gösterilebilir. Diğer Avrupa ülkelerine göre "kaybedecek çok daha fazla şeyi" bulunan İtalya, genel anlamda Libya ile ilişkilerinde temkinli hareket etmiş, bu durumun karşılığı olarak iki ülke arasında özel ilişkiler gelişmiştir. Söz konusu özel ilişkiler kaygan zeminde ilerlese de, Libya'da operasyonlarını yürüten İtalyan enerji şirketleri bütünüyle kamulaştırılmamıştır.

1969-1974 yılları arasında Dış İşleri Bakanı olarak görev yapan Aldo Moro, İtalya'nın bir taraftan; Arap ülkeleri ve Kıta Avrupa'sına, diğer taraftan ise İngiltere ve Amerika'ya karşı "dengeli ve dikkatli" bir politika izleyerek hedeflerine ulaşacağını savunuyordu (Imperato, Milano ve Monzali, 2018:14). Bu çerçevede, Moro'nun çabaları ile dönemin İtalya Başbakanı Mariano Rumor ve Libya Başbakanı Abdessalam Jalloud arasında ikili ilişkileri sağlam zemine oturtmak ve ekonomi ve enerji alanlarındaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla 1974 Şubat ayında "Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır (Micheletta, 2018:23).

Kaddafi'nin iktidara gelmesinin ardından gerçekleştirdiği ilk eylemlerden biri Libya'da yerleşik 20.000 İtalyan vatandaşının sürgün edilmesidir. Ülkedeki Hristiyan Demokratların lideri olan Moro, aşırı sağ oluşumlardan gelen savaş ilanı çağrılarına rağmen temkinli hareket etmeyi seçmiştir. Sürgünün akabinde Kaddafi ile görüşme yapan Moro, Libya ile ileriye yönelik ekonomik, ticari ve askeri işbirliğinde bulunmayı teklif etmiştir (Gotor, 2011:49). Aldo Moro'nun bu beklenmedik açılımı yapmasının sebebi Libya'nın, İtalya'ya çeşitli sektörlerde sunabileceği muazzam ekonomik fırsatların farkında olmasıdır. Artık İtalya'nın Libya'ya yönelik izleyeceği yeni dış politika ekseninin mimarı Moro olmuştur. Bu sayede İtalya'nın menfaatlerini ön planda tutan pragmatist bir yönelimin belirginleştiği ifade edilebilir.

Moro'nun bu rasyonel yaklaşımının sonucu olarak Libya'dan sınır dışı edilen 20.000 İtalyan'ın yerine aynı sayıda teknisyen ve kalifiye işçi çalışmak üzere Libya'ya yerleştirilmiştir. İtalya'nın sağladığı en önemli kazanım ise geliştirilen işbirliğiyle birlikte ENI şirketi ve bağlı ortaklıklarının Libya'da kalmaya devam etmesidir (Gotor, 2011:49).⁵ İtalyan şirketi ENI'nin Libya'daki merkezi rolünün dışında, Libya silah satışında da önemli bir pazar olmuştur. Libya'ya terörle ilişkisinden dolayı

⁴ Libya'da Abu Tiffel sahasında 100A No'lu alanda petrol çıkarma imtiyazına sahip olan AGIP ve NOC (Libya Ulusal Petrol Şirketi) şirketleri arasında Ekim 1972'de %50-%50 olmak üzere üretim paylaşım anlaşması imzalanmıştır (König ve Stern, 1987: 19).

⁵ Belirtmek gerekir ki, ENI'nin Libya'daki varlığı, 1973 petrol krizi ve sonrasında İtalya için ayrıca bir avantaj oluşturmuştur.

ABD ve diğer Batılı müttefikleri tarafından getirilen yaptırımlar dönemi haricinde 1970'lerden başlayarak Kaddafi dönemi boyunca silah satışı sürekli aratarak devam etmiş ve İtalyan ekonomisinin güçlenmesini sağlamıştır (Bakınız: Redattore Sociale, 2015; Beretta vd., 2013: 23; Beretta, 2011). 2007'de yapılan başka bir anlaşmayla ise, ENI'nin, Libya'da petrol çıkarma faaliyetlerinin müddeti 2042 yılına, doğal gaz çıkarma faaliyetlerinin müddeti ise 2047 yılına kadar uzatılmıştır (Varvelli, 2008: 2). Anlaşıyor ki, Aldo Moro'nun özellikle ABD ve Batılı müttefikleri ile Libya arasında dengeli ve makul bir politika benimsemesi, daha sonraki yıllarda da devam edecek temkinli ve özenli bir Libya yaklaşımı gelişmesine zemin hazırlamıştır (Bakınız: Labbate, 2020:84-99). Böylece İtalya, Libya'daki güç arayışında yaşanan gerilimlere ve sorunlara⁶ rağmen yönetilebilir ve sürdürülebilir bir siyaset kurmayı başarmıştır.

2.3. Kaddafi Sonrası Dönem

2011'deki Arap Baharıyla birlikte ülkede geniş çaplı isyanlar çıkmıştır. Tıpkı Tunus, Mısır, Suriye, Bahreyn, Yemen'de baş gösteren isyanlar gibi, Libya isyanlarının sebepleri de ekonomik temelliydi ve enflasyon, temel gıda fiyatlarındaki artış, işsizlik, iş güvencesi yoksunluğu, refah adaletsizliği gibi faktörler isyanların patlak vermesinin başlıca sebeplerini oluşturmuşlardır. Bunun yanı sıra, genç nüfusun yoğun olduğu ülkede gençlerin beklentilerinin karşılanmaması, siyasi özgürlüklerin olmayışı ve yolsuzluklar isyanların geniş çaplı yayılmasında diğer etkenlerdir (Macqueen, 2013: 356). Kaddafi iktidarı, isyanları besleyen sebeplere odaklanıp etkin çözümler geliştirmektense, isyanları şiddet yoluyla bastırma gayreti içinde olmuştur (Kuperman, 2013: 107).

Libya'da çatışmaların artarak devam etmesi NATO müdahalesini tetikleyici bir rol oynamıştır. 19 Mart 2011'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin üye devletleri Libya'daki sivillerin korunmasına yönelik "gerekli tüm tedbirleri almaya" yetkili kılan 1973 sayılı kararını (United Nations, 2011) uygulamaya koymak üzere ABD, Fransa ve Birleşik Krallık tarafından kurulan NATO koalisyon güçleri "Birleşik Koruyucu Operasyon" adı altında Libya'da askeri müdahaleye başlamıştır (Madak, 2019: 49). NATO desteğiyle birlikte, muhalif güçler Ağustos 2011'de Kaddafi'nin güçlü olduğu Trablus ve Sirte'de saldırılarını yoğunlaştırmışlar ve iki ay içinde Libya Ulusal Geçiş Konseyi ülkenin tamamında kontrolü ele geçirmiş ve isyancılar Kaddafi'yi yakalayıp öldürmüşlerdir (Daalder ve Stavridis, 2012: 3). Kaddafi sonrası dönem ise, Libya'nın güç boşluğuna düşüp, istikrarsızlaştığı ve siyasi bölünmelerin olduğu bir zaman dilimine işaret etmektedir. İtalya bu dönemde güç ve nüfuz arayışında tabir yerinde ise, bocalamıştır. Hatta Libya'da tarih boyunca kazandığı güç ve nüfuzu tamamen kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir.

ABD, Fransa ve İngiltere'nin başını çektiği NATO'nun Libya operasyonuna, İtalya da hava kuvvetleriyle katılmıştır (Iacovino, 2011:7). Libya'nın karışıklık içine düşmesi ve özellikle ABD, Fransa ve İngiltere'nin ülkeye müdahale etmekte çok istekli olmaları, tereddüt yaşasa da İtalya'yı bu

⁶ Özellikle 1980'li yıllar İtalya-Libya ilişkilerinde gerginliklerin görüldüğü dönemdir. İlk olarak, Libya'nın ve Malta'nın kendi kara suları olduğunu iddia ettikleri bölgede petrol arama isteğinden ortaya çıkan sorun, Malta'nın İtalya'dan yardım istemesi ve İtalya'nın da askeri işbirliği anlaşması yapması ve Malta tarafından ENI'nin tartışmalı bölgede petrol aramasına izin verilmesi ilişkileri germiş (Melchionni, 1981: 288-301), 1980 Haziranında Ustica adasının üzerinde bir yolcu uçağı havada infilak ederek, 81 insan hayatını kaybetmiştir (Aviation Safety Network, 1980). Bu olay ve daha sonrasında 85 kişinin öldüğü Bolonya tren istasyonunda düzenlenen terör saldırısından Libya'nın sorumlu olduğu kanaati belirmiştir (Brisman ve Bergenwald, 1982: 216-220). 1984'te Londra'da bir polisin öldürülmesi, 1986'da ise, Berlin'de bir gece kulübüne saldırı yapılması (Intoccia, 1987: 196), gibi Avrupa'da yaşanan terör olaylarından ABD, Libya'yı sorumlu tutmuş ve 1986 Nisan'ında Libya'da havadan bombardıman gerçekleştirmiştir (McCredie, 1987: 215-216). Libya, ABD saldırısından bir gün sonra misilleme yapmak ve ABD ile işbirliğinden geri kalmayan İtalya'ya uyarıda bulunmak amacıyla İtalya'nın Lampedusa adasında bulunan NATO üssüne füze saldırısında bulunmuştur (Gray ve Miggiano, 1988: 136-155). İtalya ve Libya'nın karşılıklı olarak diplomatları sınır dışı etmesi ve askeri tırmanma görülmüştür (Rabinovich ve Shaked, 1986: 515; Leone, 2019). Ayrıca, 1988 yılında Pan American Havayollarına ait bir uçağın İskoçya'nın Lockerbie kasabası üzerinde bomba ile patlatılması olayından da Libya sorumlu tutulmuş ve çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır (Nephew, 2018: 10-12).

müdahale sürecinin içine çekmiştir. Zira, şimdiye kadar geliştirdiği ekonomik ve siyasi bağlar ve elde ettiği güç ve nüfuz hem Libya'nın iç karışıklıklarıyla hem de yabancı başka aktörlerin müdahil olmalarıyla tehdit altına girmiştir.

İtalya'da Libya'ya askeri müdahale konusu tartışmaya açıldığında İtalyan Anayasası'nın 11. Maddesi gündeme gelmiştir. 1947 yılının Aralık ayında onaylanan ve 1948 Ocak ayında yürürlüğe giren İtalyan Anayasa'nın 11. Maddesine göre İtalya devleti, uluslararası ihtilafların çözümünü sağlama amacıyla başka ulusların özgürlüğüne karşı bir saldırıda bulunmak suretiyle savaşa girmeyi reddeder. Bununla birlikte Anayasa, diğer devletlerle eşit bir zeminde olmak kaydıyla uluslararası barış ve adaleti tesis edecek bir düzenin oluşturulması için zaruri görülen egemenliğin geçici olarak kısıtlanması durumuna izin verir ve devlet bu amaçla uluslararası kuruluşları destekleyebilir (İtalya Cumhuriyeti Anayasası, 1947). Dolayısıyla İtalya'nın Libya'ya müdahaleye hızlı bir şekilde katılmamasının sebeplerinden birinin kendi Anayasa'sını ihlal etmemek olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, operasyonun BM Güvenlik Konseyi'nin 1973 sayılı kararına ve uluslararası hukuka uygunluğu üzerinde ülke içindeki tartışmaların sürmesi ve uzlaşmaya varılan net bir görüşün olmaması da etkili olmuştur. Nihai olarak, İtalya'da askeri müdahale konusunda fikir birliği oluşmasa da, mevcut siyasi partilerin büyük çoğunluğu ülkenin ulusal çıkarları açısından Libya üzerinde etkinliğini bir şekilde sürdürmesi gerektiği görüşünde birleşmiştir.

Askeri müdahaleye katılımın dışında İtalya, yeni dönemde Libya'daki güç ve nüfuzunu korumak ve çıkarlarını genişletmek adına siyasi ve diplomatik çabaların da içine girmiştir. Bu doğrultuda, 21 Ocak 2012'de Libya Ulusal Geçiş Konseyi'nin geçici hükümeti ile "Trablus Deklarasyonu" nu imzalamıştır. Söz konusu deklarasyon ile bir yandan Libya'nın iç savaş sonrasında rehabilite edilmesine katkı sunmak amaçlanırken, diğer taraftan İtalya'nın ülkedeki etkisini farklı sektörlerle yayması hedeflenmiştir. Deklarasyon, iki ülke arasında çeşitli sektörlerde uzmanlaşmış teknik komisyonların kurulmasını ve çalıştırılmasını öngörüyordu. Anlaşma kapsamında İtalya'dan gönderilecek uzmanların desteğiyle deniz ve karada görev yapmak üzere Libya sınır polisinin oluşturulması ve eğitilmesi, göçmen hareketliliğinin önüne geçilmesi için daha önceden başlatılan Sah-Med projesinin⁷ güçlendirilmesi, Libya sınırına yönelik yüksek teknolojik araç ve gereçlerin yardımıyla denetimlerin sıklaştırılması, düzensiz göçmenlerin ülkelerine geri dönüşünün kolaylaştırılması gibi hususlar bulunmaktaydı (Statewatch, 2012).

İtalya'nın genel anlamda Trablus'taki Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni destekler pozisyonda gözükmekle beraber yeterince aktif ve güçlü bir destek vermekten kaçındığı, Bingazi'de siyasi otorite olan General Hafter ile de diyalog kurmaktan geri kalmadığı ve hatta ülkenin geri kalanında mevcut olan diğer unsurlarla temas halinde olduğu ve daha çok bekle-gör politikası izlediği belirtilebilir. Bu süreçte Roma yönetiminin arabuluculuk pozisyonunu sürdürme arzusunda olduğunu ve İtalya'nın ulusal çıkarlarını bu şekilde muhafaza etmeyi öngördüğü ifade edilebilir (Liga, 2018:24-25, 43). Ancak söz konusu yaklaşımın Libya konusunda ne derece etkili olduğu ve İtalya'ya ne ölçüde fayda sağladığı tartışmalıdır (Ilardo, 2018:3-4). Nitekim İtalya'da çeşitli basın kuruluşları, yazarlar ve akademisyenler tarafından bu politikaya yönelik ciddi eleştirilerde bulunulmuştur (Bakınız: Varvelli ve Villa, 2019; Spatafora, 2015: 2).

Resmi olarak Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni destekleyen İtalya, Eylül 2017'de Savunma Bakanlığı bünyesinde Hafter ile görüşmeler yürüterek (Assad, 2017). Hafter'i meşru bir muhatap olarak

⁷ Sah-Med Projesi, İtalya'nın güney sınırının kontrolünün radar ve uydular dahil çeşitli araç ve gereçlerin yardımıyla sağlanması için yarısı İtalya diğer yarısı da Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Kaddafi döneminde Libya ile üzerinde uzlaşmaya varılan bir projedir.

kabul etmiş oldu. Ancak bu yaklaşım İtalya'nın Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile ilişkilerini zayıflatmakla kalmayıp Hafter ile önemli bir bağ kurmasına engel olmuş ve sonuç olarak daha güvenilir bir ortak arayan Ulusal Mutabakat Hükümeti Türkiye ile yakınlaşmıştır (Felini, 2020). Vekalet savaşının hakim olduğu Libya meselesinde yanlış tarafı seçme endişesi yaşayan ve taraflara eşit mesafede durmayı tercih eden İtalya, giderek dışlanan bir aktör konumuna gelmiştir (Polat, 2020:4-5). Bu durum ulusal çıkarlarını korumayı amaçlayan İtalya açısından olumsuz bir tablo oluşturmuştur.

Libya'nın temel ekonomik-finansal kuruluşlarını kontrol altına almaya yönelik ülke içi mücadeleler ve belirsizlikler karşısında, İtalya'nın Libya'da iç savaşın başlangıcından bu yana ülke üzerindeki etki ve ivmesini kaybettiği dikkate alındığında, ekonomi ve enerji alanlarındaki kazanımlarını sürdürme odaklı Libya politikasının kendi açısından ne ölçüde işe yarayacağı konusu tartışmalıdır (Colombo, 2021:2). Libya meselesi İtalya için giderek karmaşık ve hassas bir boyut kazanmıştır. Libya'da uzun vadede sürdürülebilir istikrarın sağlanabilmesi için çatışma halinin sonlandırılması ve akabinde ülke ekonomisinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Özellikle Türkiye ve Fransa gibi diğer aktörlerin yarattığı rekabet karşısında İtalya'nın söz konusu yeniden yapılandırmada uzun vadede aktif bir rol üstlenmesi gerektiğine dair görüşler öne çıkmıştır (Dacrema ve Varvelli, 2020:16-48)

Genellikle iç politika meselelerinin ön planda olduğu ve dış politikaya doğrudan etki ettiği İtalya'da, partiler arasındaki ideolojik farklılıklar, parti disiplininin yeterli düzeyde olmayışı ve bilhassa 2011 ve sonrasındaki dönemde iktidara gelen hükümetlerin ve parlamentonun kendi içlerinde ve aralarında yaşadığı anlaşmazlıklar Libya politikasının kararlı ve tutarlı bir biçimde yürütülmesini engellemiştir (Spatafora, 2015:2-8). Böyle bir ortamda İtalya, Libya'daki durumu doğrudan belirleyici bir aktör olamamış, bununla birlikte sahadaki gidişata ve uluslararası siyasetin durumuna göre yön verdiği girişimlerini sürdürmüştür. Bu doğrultuda son olarak, Ukrayna ve Rusya arasındaki savaşın Rus doğal gazının tedarikine ilişkin sorunları aşmak adına, İtalya başbakanı Giorgio Meloni Trablus'u ziyaret etmiş, Libya ile yeni bir gaz anlaşması yaparak İtalya'nın enerji güvenliğini sağlamada önemli sayılabilecek bir adım atmıştır (Magdy, 2023).

3. İSTİKRAR ARAYIŞI

3.1. Libya'nın Sömürgeleştirilme Dönemi

İtalya Libya'yı 1911 yılında işgal etmeye başlamış ve zamanla güçlü direniş hareketleriyle karşılaşmıştır. Bu direnişin etkili olduğu süre zarfında İtalya, Libya'nın istikrarını sağlamada zorlanmıştır. 1917 ile 1923 yılları arasında İtalyan hükümeti Libya'daki unsurlarla müzakereler yürüterek ülkedeki yerini sağlamlaştırmanın ve istikrarı sağlamanın yollarını aramıştır. Ancak, bu siyasi tavır Mussolini'nin başında olduğu Faşist Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte değişmiştir. Bundan sonra İtalya, Libya üzerindeki en sert ve acımasız politikaları izlemiş ve şiddet yoluyla isyanları bastırarak İtalya'ya karşı organize direnişi kırmıştır (Çeltikçi ve Kakışım, 2013:83-99; Collins, 1974: 9).

Özellikle, 25 Haziran 1930'dan itibaren İtalya, Libya'nın doğusunda bulunan ve direnişin yaygın olarak görüldüğü Sirenayka'ya hakim olma amacıyla "suç işleyen" ve işgale karşı gelen kişileri sınırlı bir alana kapatıp çevrelemek için toplama kamplarını oluşturmuşlardır. Burada toplanan kişiler oldukça zor şartlarda yaşamış, işkence görmüştür ve birçoğu hayatını kaybetmiştir (Salerno, 2019: 11). Ayrıca, halk göçe zorlanmış, birçok kişi açlık ve hastalıklardan dolayı hayatını kaybetmiş ve tarım ve ticari faaliyetler durma noktasına gelmiştir (Labanca, 2005:27-36). İtalya, Libya'yı işgalinden sonraki çıkan isyanları, karışıklıkları ancak şiddet yoluyla bastırıp, bozduğu düzeni kendince yeniden kurmaya çalışmıştır.

İşgal ve işgal sonrası süreç içerisinde Libya'daki İslamiyet'e dayalı toplumsal ve siyasi düzen ve anlayıştan farklı bir düzenin getirilmeye çalışılması, Libya halkının çeşitli haklardan mahrum bırakılması, İtalyanlar ve Libyalılar arasında süregelen kimlik mücadelesinin ve çatışmaların temelini oluşturmuştur. Örneğin işgalin ardından İtalya, Osmanlı döneminden kalma devlet okullarını kapatmış ve böylece Libyalılar temel eğitim hakkından yoksun bırakılmış, hayata dair birçok alanda geçerli olan ve Libya toplumunun barış ve uyum içinde yaşamasında rol oynayan İslamiyet'e dayalı uygulamaları sonlandırmak ve yerine kendi çıkarlarına uygun gördüğü bir sosyo-ekonomik ve hukuki düzen kurmak istemiştir (Jerary, 2005: 203-208). Kısacası, İtalya'nın zorla bir İtalyan düzeni kurarak ülkedeki siyasi, ekonomik ve toplumsal istikrarı sağlama girişimi Libya'daki direnişin asıl sebebi olarak görülmektedir.

Mussolini döneminde Trablusgarb, Sirenayka ve Fizan bölgeleri birleştirilmiş ve İtalyanca'da "Libia" şeklinde adlandırılmıştır (Rossi, 1951:157-177). Söz konusu dönemde koloniyi tek bir çatı altında toplama düşüncesi günümüz Libya'sının mevcut sınırlarında tek bir ülke hüviyetine kavuşmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte Mussolini'nin Libya'daki bu bölgeleri birleştirerek tek bir toprak parçası olarak ele alma isteğinin temelinde koloniyi bir bütün halinde sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan İtalya'nın art bölgesi haline getirerek benzer yapıya kavuşturma ve yayılcı girişimleri destekleme düşüncesi yatmaktadır (Dusti, 2010:24-25). Söz konusu bölgeleri birleştirme stratejisinin sonucu olarak 1939 yılında Libya, İtalyan devletinin ayrılmaz bir parçası olarak ilan edilmiştir (Dusti, 2010:37). Zaten yerleşimci sömürgeciliğin uygulandığı 1932-1942 yılları arasında Libya, tıpkı Roma imparatorluğu döneminde olduğu gibi İtalya'nın "dördüncü sahili" ve "tahıl ambarı" olarak görülmüş ve Libya'ya genel anlamda "Batı medeniyetinin", özel anlamda ise "Faşist medeniyetin" getirilmesi hedeflenmiştir (Collins, 1974: 9). Böylece İtalya, şiddet ve zor kullanarak işgal ettiği Libya'ya İtalyanların üstün olduğu, İtalya'ya tamamen bağlı ve bağımlı bir düzen getirerek ülkede istikrar tesis etmeye çalışmıştır. Fakat, böyle bir istikrar arayışı sürdürülebilir değildi ve uzun ömürlü olmadı.

3.2. Bağımsızlık Sonrası ve Kaddafi Dönemi

Libya'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra geniş petrol sahalarının keşfi ülkenin ekonomik öneminin artmasını beraberinde getirmiştir. Kral İdris, Batı ülkeleriyle yakın ve dengeli bir ilişki geliştirerek, ülkenin tarım, ulaştırma ve sanayi sektörlerinde yeni projeler ve yatırımlarla ekonomik gelişmeyi sağlamak istemiştir (Allan, 2014). İtalya da Batı'ya karşı bu sıcak duruştan faydalanmış ve Libya ile iyi ilişkiler geliştirmiştir. Bu noktada, İtalya'nın da Kral İdris döneminde Libya'da enerji ve otomotiv başta olmak üzere bir çok sektörde yatırım yapmaya başladığı bilinmektedir (Bakınız: Labbate, 2020:84-99). Şüphesiz, kalkınma için Kral İdris'in İtalya ve diğer Batı ülkeleriyle sıcak ilişkiler tesis etmek istemesiyle, Batılı ülkelerin hem enerji kaynakları hem de ticari potansiyeli dolayısıyla Libya ile yakınlaşmak istemeleri üst üste gelmiş, bağımsızlığını yeni kazanan Libya'nın refah ve istikrarına katkı sağlamıştır.

Fakat Libya'daki toplumsal yapı ve davranışlar istikrarsızlığı adeta teşvik ediyordu. Libya halkı; tek bayrak ve tek ulus çatısı altında birlikte yaşamayı arzu eden benzer ideallere sahip bireylerden oluşmuyordu. Aksine homojen olmayan, çatışmaya meyilli ve merkezi otoriteye karşı çıkan kabileler ile farklı etnik ve dini yapıya sahip gruplardan meydana gelmekteydi. Trablus, Fizan ve Sirenayka bölgelerinde bilinen 140 farklı kabile ve bu kabilelere bağlı alt birimler mevcuttu (Hatitah ve Asharq Al-Awsat, 2022). Libya'nın söz konusu farklı etnik grupları ve kabileleri arasında bitmek bilmeyen anlaşmazlıklar, çatışmalar ve kan davaları mevcuttu (Lamma, 2017:4-10) Kaddafi, böyle bir ortamda iktidarı ele geçirmiştir. Kaddafi'nin en kayda değer başarısı Libya ulusunun kimliğinin inşa edilmesinde önemli bir paya sahip olması, farklı etnik grupları ve kabileleri otoriter yönetim anlayışı altında kontrol altında tutması, ortak bir zeminde buluşturması ve halkın bir arada yaşama isteğini elde etmesine katkıda bulunmasıdır (Al-Shadeedi ve Ezzeddine, 2019: 2-6). Kaddafi, ülke içinde çatışma halinde olan grupları

uzlaştırarak onları merkezi hükümetin otoritesine tabi olmaya zorlamış, bazen bu grupların saygınlık elde etmesini sağlayacak söylem ve eylemlerde bulunmuş bazen de gruplara ayrıcalıklar da tanımıştır (Lamma, 2017:5-8). Ayrıca, Kaddafi döneminde ülke refahının artırılmasına yönelik çeşitli sosyal programlar başlatmıştır (El-Khawas, 1984:18-20). Bütün bunlar sayesinde Kaddafi, ülke içindeki denge ve istikrarın belirli ölçüde oluşturulması ve muhafaza edilmesinde kritik rol sahibi olmuştur.

Her ne kadar Libya'da yaşayan İtalyanların ülkeden sınır dışı edilmesi, mülklerine el koyulması ve sömürge dönemine yönelik İtalya'dan tazminat talepleri gibi konulardan dolayı ilişkilerde sorunlar yaşansa da (Rivis, 2012:47-48, 59), İtalya, Kaddafi döneminde Libya'da iç istikrarın sağlanmasında başarı elde edildiğini gözlemlemiştir. Bağımsızlığından itibaren İtalya'nın Libya'daki yatırımları ve çıkarları, İtalya için Libya'nın istikrarını vazgeçilmez kılmıştır. Bu bağlamda, Kaddafi rejiminin terörle ilişkilendirilmesinden dolayı yaptırımlara maruz kaldığı yıllarda bile İtalya bu ülkeyle ilişkilerini kesmemiştir.

1970'li yıllarda Aldo Moro'nun geliştirdiği Libya'ya yumuşak ve makul yaklaşım sayesinde İtalya ile Libya arasında anlaşmalar yapılarak işbirliği imkanı yakalanmış ve İtalya Libya'ya ekonomik, bilimsel ve teknik konularda katkı vererek, Libya'nın istikrarına ve ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine kapı açmıştır (Micheletta, 2018: 23). Moro'nun ilişkilerde ve Libya'da istikrarı arayan yaklaşımı İtalya için bir devlet politikası haline gelerek, sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda dönem dönem İtalya Başbakanlığı görevini yürüten Giulio Andreotti de Kaddafi özelinde Libya'ya karşı Moro'nun bakış açısını benimsemiştir (Labbate, 2020:84-99) Andreotti, Kaddafi'yi Akdeniz'de barış ve istikrar koşullarının sağlanması için vazgeçilmez bir muhatap olarak görmüş, kendisinin güvenini kazanmaya ve ayrıca diğer Arap ülkeleriyle de diyalogu iyileştirmeye çalışmıştır. Öyle ki Andreotti'nin notları, söylemleri ve yaptığı görüşme ve röportajlar incelendiğinde Libya liderine karşı hiçbir kınama ve eleştiride bulunmadığı, onun hakkında olumsuz ifadeler kullanmaktan kaçındığı ve hatta onu savunan bir yaklaşım izlediği görülür (Micheletta, 2018:15-16). Zira, 1971 yılında İtalyan istihbaratının Kaddafi'ye yönelik bir darbe girişimini öncesinde Libya'ya bildirerek önlediği dahi ortaya çıkmıştır (Desideri, 2015:51).

İtalya, Libya ile ilişkilerinde istikrarlı işbirliğini arayan duruşunun meyvelerini finansal alanda da almıştır. Libya, 1976 yılında LAFICO (Libya Arap Dış Yatırım Şirketi) aracılığıyla 450 milyon dolar karşılığında İtalyan şirketi FIAT'ın hisselerinin başlangıçta %9,7'sini satın alarak bu şirketi iflastan kurtarmıştır (Rivis, 2012:60) Bu finansal müdahale, Libya'nın Amerika ve İngiltere ile ilişkilerinin kötüleştiği 1986 yılına kadar artarak devam etmiştir. Sonraki yıllarda da Libya'nın İtalya'da kurduğu finansal ağlar derinleşme eğiliminde olmuştur. Örneğin; 16 Ekim 2008'de Libya Yatırım Otoritesi, Libya Merkez Bankası ve LAFICO İtalyan Bankası Unicredit'in hisselerinin %4,23'ünü, 23 Ekim 2008'de ise %4,9'unu satın aldıklarını açıklamışlardır (Varvelli, 2008: 2). Çalkantılı ilişkilere rağmen iki taraf arasında gelişen karşılıklı yatırımlar ve finansal ağlar, iki ülkenin karşılıklı bağımlılığını artırmıştır.

1980'lerde Batı ülkelerinde gerçekleşen terör eylemlerinden Libya'nın sorumlu tutulması daha sonrasında yaşanan askeri tırmanma İtalya'yı zor durumda bırakmıştır. Bu duruma rağmen İtalya, Libya ile yakınlığını korumaya devam etmiştir. Bu yakınlığın boyutunun aslında çok çarpıcı olduğu şu olaylarla anlaşılabilir: ABD, devlet destekli terörizm faaliyetlerine karıştığını gerekçe göstererek, Libya'nın Trablus ve Bingazi şehirlerini 1986'da havadan bombalamıştır. Bombalama sonucunda Trablus ve Bingazi'deki yerleşim alanları ile askeri bölgeler saldırılardan etkilenmiş ve çok sayıda sivil hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır (McCredie, 1987:215-216, 233). Bu bombardıman Kaddafi'ye ve rejimine herhangi bir zarar vermemiştir. ABD'nin Kaddafi'ye yönelik 15 Nisan 1986 tarihli operasyonunun bu bakımdan başarısızlıkla sonuçlanmasında İtalyan yetkililerin payı mevcuttur. Çünkü

dönemin İtalya başbakanı Bettino Craxi saldırının gerçekleşeceği bilgisini bir gün önceden Kaddafi'ye iletmiştir (Nigro, 2008). İtalya'nın menfaatlerinin zarar görmemesini sağlamaya yönelik bu davranışın temel sebebi Libya'da istikrarın korumak istenmesidir. Hatta, bu istihbarat paylaşımını rağmen Libya, İtalya'nın Lampedusa adasındaki NATO üssüne missilleme saldırısında bulunmuş ve İtalya yaşanan diplomatik gerginliğe rağmen askeri bir adımı veya ekonomik yaptırımları içeren cevaplar vermekten kaçınmıştır.

Bunun haricinde, 1988 yılında meydana gelen Lockerbie terör saldırısından Libya sorumlu tutularak ABD ve müttefikleri tarafından askeri, ekonomik ve diplomatik alanlarda kapsamlı yaptırımlar getirilmiştir (Bakınız: Nephew, 2018:10-12). İtalya ise bu süreçte, stratejik ve jeopolitik sebepler gereği Akdeniz'in güvenliğini tehlikeye atabilecek, istikrarsızlaşmasına sebep olabilecek ve "kendi kapısının önünde" oluşabilecek bir kriz istemiyor, Libya gibi önemli bir ticaret ortağından ve ayrıca kayda değer hidrokarbon rezervlerine sahip bir ülkeden vazgeçmeyi uygun bulmuyordu. Dolayısıyla İtalya, sürecin başından itibaren Libya'ya yönelik yaptırımlara soğuk bakmaktaydı. İtalya, krizin siyasi ve ekonomik sonuçlarından kaçınmak ve ABD ile Libya arasında kalmasını sağlamak için çaba sarf etmiştir. Roma hükümeti bu hususta "çift yoldan" ilerlemeyi seçmiştir. Söz konusu çift yol, krizin Libya ile ikili ilişkiler üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirgeyerek Akdeniz'deki mevcut pozisyonunu kaybetmemek ve uluslararası terörizmi kınamaktan da geri durmayarak Amerikan isteklerine kısmen de olsa olumlu cevap vermek olarak ifade edilebilir (Bucarelli, 2018:85). Daha sonra İtalya bir "köprü" ve "referans ülke" pozisyonuyla, Libya'nın Batı ile ilişkilerinin düzeltilmesi ve uluslararası topluma yeniden entegre edilmesi konularında da çaba göstermiştir (Desideri, 2015:53). Bu doğrultuda, Libya'nın terörle mücadele konusunda uluslararası toplumla işbirliği halinde olması amaçlanmıştır. İki taraf arası görüşmelerin hız kazanmasının ardından 1999 yılında Kaddafi, dönemin İtalya başbakanı Massimo D'Alema'nın girişimleri sonucunda terörle mücadele konusunda işbirliği yapmayı kabul etmiştir. Buna göre her iki ülke de hiçbir şekilde teröre doğrudan ya da dolaylı destek vermeyecek ve terör eylemlerinin önlenmesinde işbirliği yapacaktı (BBC World News, 1999). İtalya, bu süreçte uluslararası toplumu Libya'nın "güvenilmeye değer" bir ülke olduğuna ikna etmek için oldukça ısrarlı davranmış ve BM Güvenlik konseyinin 2003'te Libya'ya yönelik ambargoyu kaldırmasında başrol oynamıştır. Ayrıca yaptırımların kaldırılmasında Libya'nın daha liberal ve demokratik adımlar atmaya yönelik açılımda bulunmaya ikna edilmesi de etkili olmuştur. Söz konusu açılım, Kaddafi'nin nükleer programdan vazgeçmeyi ve insan haklarını uygulamayı kabul etmesini kapsamıştır (Olivieri, 2012:3, 69).

2000'li yıllarda bütün Avrupa için olduğu gibi, İtalya için de yasadışı göç büyüyen bir sorun olarak görülmüştür. İtalya yakınlığı itibarıyla Libya'dan ve Afrika'nın genelinden Avrupa'ya göç rotasının merkezi konumundadır. 90'lı yıllardan itibaren Kaddafi'nin benimsediği "pan-Afrikan" ideolojisi, Libya'nın güney sınırını oluşturan ülkelere karşı "açık kapı politikası" izlemesine yol açmıştır. Bu politika ve Libya'nın diğer Afrika ülkelerine göre daha çok sahip olduğu zenginlik ve iş olanaklarıyla birleşince, hem Avrupa'ya hem de Libya'ya yönelik göç akınını hızlandırmıştır (Casto, 2020:87-88). Artık Soğuk Savaş'ın ardından İtalya ile Libya arasındaki ikili ilişkilerdeki enerji ve ekonomi gibi konulara göç ve güvenlik de eklenmiş bulunmaktaydı. Bu durum Libya'nın ve iki ülke ilişkilerinin istikrarının öneminin daha da artması anlamına geliyordu.

ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra dünyanın yeni gerçeği olarak ortaya çıkan asimetric tehditler ikili ilişkilerin yeniden ele alınmasını gerektiriyordu. Sınır güvenliği, terör, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı gibi konular asimetric tehditleri oluşturmaktaydı. İtalya'nın bu konulara Libya'yı dahil etmeden tek başına çözüm bulması oldukça zordu (Carlo, 2013:499-519). Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan yeni dünya düzeni, iki ülkenin çeşitli tehditlerle başa çıkmak için işbirliği halinde olmalarını zaruri kılmıştır (Yılmaz, 2008:44-58). Söz konusu dönemde her iki ülke de birbirine daha

çok ihtiyaç duymaktaydı. Bu doğrultuda 2008 yılında İtalya ile Libya arasında Berlusconi ve Kaddafi tarafından imzalanan Bingazi Anlaşması ile İtalya Libya'nın sömürge dönemine dair tazminat talebi dahil olmak üzere, birçok talebini kabul etmiş ve iki ülke arasındaki ihtilaflara son verildiğini ilan etmiştir. Pek çok sektörde ikili işbirliği ve yatırımların yapılması için yeni bir çerçeve oluşturulmuş, karşılıklı ticaret hacminin artırılması hedeflenmiş, yasadışı göçle mücadele konusu ele alınmış ve ikili ilişkilerde olumlu bir iklim yaratılmıştır (Ronzitti, 2009). Açıkça anlaşılıyor ki İtalya, kazanımlarının ve çıkarlarının sürdürülmesini Libya'da barış, düzen ve istikrarın kalıcı olarak başarılmasında görmektedir. Bunun da yolunun ilişkilerin istikrarını muhafaza etmekten geçtiğine inanmaktadır.

3.3. Kaddafi Sonrası Dönem

2011 yılında Libya'da Kaddafi yönetimine karşı isyanların çıkmasından sonra, Batılı ülkelerin başını çektiği uluslararası toplum Libya'daki krize çözüm bulmak amacıyla girişimlere başlamıştır. Yürütülen faaliyetleri koordine etmek, istikrarı sağlamak ve çatışmaları durdurmak için 29 Mart 2011'de Londra'da düzenlenen konferans sonucunda kurulan Libya Temas Grubu kapsamında Doha, Roma, Abu Dabi ve İstanbul şehirlerinde toplantılar düzenlenmiştir. Toplantılar sonucunda Kaddafi rejiminin Libya'da meşruiyetinin kalmadığı ve Ulusal Geçiş Konseyi'nin Libya'nın meşru hükümeti olduğu kabul edilmiştir (Çelik, 2021: 286-288). Ancak, Ulusal Geçiş Konseyi 2012 yapılan genel seçimlerle birlikte, hükümet kurma ve anayasa hazırlama görevlerini Milli Genel Kongre'ye devretmiş olsa da, ayaklanmalara katılan ve silahlı mücadeleye girişen birçok grup silah bırakmayı reddetmiş ve çatışma ortamı devam etmiştir (Düzsöz, 2021: 309).

Bununla birlikte Libya'daki isyanları ABD ve birçok AB ülkesi desteklemiş, hatta NATO devreye alınarak askeri müdahale yapılmış ve Kaddafi isyancılar tarafından 2011'de öldürülerek ve 42 yıllık iktidarı sona erdirilmiştir (Gaub, 2014:2-3; Madak, 2019:49). Aşiretler ülkesi olan Libya'da Kaddafi'nin ölümüyle birlikte otorite boşluğu ortaya çıkmış ve birbirine rakip hükümet güçleri, silahlı milisler, çeşitli terör örgütleri ve grupların çatışmaları sonucunda on binlerce kişi hayatını kaybetmiş ve ülkede iç karışıklık son derece olumsuz boyutlara ulaşmıştır. Ayrıca ülkede artan kaosla ve ağırlaşan güvenlik sorunlarıyla birlikte halkın yaşam koşulları giderek kötüleşmiş, ekonomik ve sosyal sorunlar da ağırlaşmıştır.

Libya'daki iç karışıklığın radikal örgütlerin türemesine ve yayılmasına sebep olacağına dair endişe, İtalya'nın NATO'nun müdahale fikrine yaklaşmasında etkili olmuştur. Öyle ki, 2011'de İtalya Dışişleri Bakanı Franco Frattini şöyle bir açıklama yapmıştır: "Libya'nın terörle mücadele konusunda kararlı bir politikası olmazsa ve ipin ucu kaçarsa, Bingazi bölgesinde radikal terör örgütleri yuvalanacaktır ve böylece terör şebekeleri yurdumuza çok yaklaşmış olacaktır" (Rivis, 2012: 91). DAES terör örgütünün Suriye ve Irak'taki varlığının azalması ve Libya'da ise tam tersine artışa geçmesi İtalya'yı harekete geçirmiş ve bu çerçevede İtalya, Libya'daki NATO askeri operasyonunda Fransa, Birleşik Krallık ve ABD ile birlikte yer almıştır (Bertolotti, 2016:1-4). Ancak, NATO müdahalesinin de Libya'yı istikrara kavuşturduğunu söylemek mümkün değildir. Zira, ülkede yaşanan siyasi kaosun artarak devam ettiği söylenebilir. Bu bağlamda Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) güçleri, Hafter güçleri, Tavarık militanları, Tebu militanları ve DAES terör örgütü olmak üzere çeşitli unsurlar arasında silahlı güç mücadelesi hız kazanmıştır (Ilardo, 2019:1-2). Hatta müdahaleden sonra toplumsal parçalanma daha da artmış ve söz konusu unsurların karışıklıktan hem siyasi olarak hem de ekonomik bakımdan kar sağladığı bir ülke haline gelmiştir (Bakınız: Eaton, 2018; Capasso, 2020). Bu durumun ortaya çıkmasında Batılı devletlerin ve bazı Ortadoğu devletlerinin ülkeyi "satranç tahtası" olarak görmeleri ve kendi çıkarları doğrultusunda farklı güç odaklarını desteklemeleri etkili olmuştur. Sonuçta Libya, vekalet savaşlarının yaşandığı bir ülke haline gelmiştir.

Libya'nın içine düştüğü derin istikrarsızlık İtalya'yı Batılı ülkeler ve uluslararası toplumla birlikte çözüm arama yoluna sevk ederken, aynı zamanda tek başına da Libya'daki meşru hükümet olan Ulusal Mutabakat Hükümeti ve bu hükümete darbe yapmaya çalışan Hafter güçleriyle temas ve işbirliği yollarını aramasını beraberinde getirmiştir. Libya'da "çok taraflı" bir siyaseti takip etmek isteyen İtalya, bu sayede arabuluculuk pozisyonu elde etme amacı gütmüştür (Liga, 2018: 43). Bu doğrultuda öncelikle, 2012'de İtalya ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında "Trablus Deklarasyonu" imzalanmıştır. Bu deklarasyon ile İtalya, bir yandan önceden beri var olan çıkarlarını garanti altına almayı ve sürdürmeyi amaçlarken, diğer yandan Libya'nın yeniden istikrara kavuşmasında katkıda bulunacak şekilde çeşitli sektörel teknik komisyonların kurulmasını ve çalışmasını sağlamayı amaçlamıştır (Statewatch, 2012). Daha sonra, 2 Şubat 2017 tarihinde İtalya ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Bu mutabakatla; kalkınma, işbirliği, insan kaçakçılığı, yakıt kaçakçılığı ve yasadışı göçle mücadele ve sınır güvenliğinin artırılması planlanmıştır (Palm, 2017). 2017 yılında imzalanan Mutabakat Zaptı kapsamında İtalya, Libya Sahil Güvenliği'ne doğrudan destek sağlayacak, Libya'nın ekonomik kalkınma ve istikrarına yönelik yatırımlar yapacak ve bu ülkeye gemi ve sınır güvenliği enstrümanları tedarik edecekti (Vari, 2020: 105). Bununla birlikte, 12-13 Kasım 2018 tarihinde Libya'daki ulusal, muhalif ve uluslararası aktörleri bir araya getirmek için Palermo Konferansı düzenleyen İtalya, Libya'da farklı oluşumlar arasında diyalog ve müzakere ortamını tesis ederek Libya'daki kurumsal yapıyı korumak, ülkenin birliğini sürdürmek ve parçalanmasını önlemek istemiştir (Di Liddo ve Marinone, 2019:14).

2019'da General Hafter'in meşru hükümete tekrar darbe yapma girişimi, Türkiye'nin hükümete askeri desteğiyle başarısız olunca, Ulusal Mutabakat Hükümeti daha da güçlenmiştir. Bu durum İtalya için Libya politikasını yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır. Sahadaki dengelerin değişmesi ve Ulusal Mutabakat Hükümetinin petrol hilali bölgesine yaklaşması üzerine İtalya, bölgenin mayınlardan arındırılması için Ulusal Mutabakat Hükümeti ile işbirliği yapma kararı almıştır (Giampolo ve Ianni, 2020: 8; Nigro, 2020). Son dönemde İtalya her ne kadar Libya Ulusal Mutabakat hükümetiyle daha da yakınlaşma girişimlerini artırsa da; Hafter ile ilişkisini yine tamamen kesmemiştir. Eylül 2020'de Sicilyalı 18 balıkçının uluslararası sularda seyrederken, Libya açıklarında Hafter milislerinin kontrolündeki Libya sahil güvenlik botları tarafından yakalanıp süresiz olarak gözaltına alınması üzerine dönemin İtalya Başbakanı Giuseppe Conte ve Dışişleri Bakanı Luigi Di Maio, Hafter ile görüşmek üzere Aralık 2020'de Bingazi'ye gitmiş ve bu süreç İtalya'nın Hafter'i meşru bir muhatap olarak kabulünü pekiştirici bir işlev görmüştür (Liberio Quotidiano, 2020).

Bütün bu girişimler ve temaslar ile İtalya, Libya'nın bölünmüşlüğünü ve istikrarsızlığını sonlandırmak istemiş olsa da, İtalya'nın "çok taraflı" yaklaşımı onun elini ve pozisyonunu zayıflatan bir duruma yol açmıştır. Buna karşılık, Türkiye'nin meşru olan Libya Ulusal Mutabakat Hükümetini kesintisiz desteklemesi, Libya'daki yerini sağlamlaştırılmış ve siyasi ve askeri etkisini artırmıştır (Bakınız: Cremonesi, 2020:72-73; Varvelli, 2020:78-79; Acer, 2019). İtalya bu durumda, Libya'nın istikrara kavuşmasında istenilen desteği ve etkiyi gösterememiş olmasının yanında, Libya'daki aktörler nezdinde etkisini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmıştır.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Modern tarih boyunca Libya İtalyan dış politikasında öncelikli bir konu başlığı olmuştur. İki ülkenin coğrafi yakınlığını, jeopolitik konumlarını bir kenara bırakırsak, bunu iki temel nedene bağlayabiliriz. İlk olarak, İtalya Libya'yı güç kazanmak için bir enerji yatağı ve ticari pazar olarak görmüştür. Bundan dolayı İtalya, sömürgeleştirme döneminde, sanayileşmesine ve büyümesine ekonomik katkı sağlayacak bu kaynak ülkeyi işgal edip, kontrol altına almıştır. Bağımsızlıktan sonra ise, kazanımlarını devam ettirmek ve Libya'daki güç ve nüfuzunu artırmak ve korumak için iyi ilişkiler

kurmaya çalışmıştır. Her ne kadar İtalya için Libya ekonomik ve siyasi fırsatları barındırsa da, bu tek taraflı olmamıştır. Libya da İtalya ile ilişkilerinde ekonomik ve ticari fırsatları değerlendirmiş ve ülkeye İtalyan yatırımı almış ve İtalyan şirketlerine yatırım yapmıştır. Bu durum her iki ülkeyi birbiri için vazgeçilmez kılmış ve ekonomik karşılıklı bağımlılıklarını artırmıştır. İtalya bir yandan Libya'da ekonomik ve siyasi gücünü artırma fırsatını yakalamış, diğer taraftan Libya'nın ve İtalya-Libya ilişkilerinin istikrarı konularında tehditlerle karşılaşmıştır. Söz konusu tehditler İtalya için Libya'yı öncelikli hale getiren ikinci nedendir. İtalya, Libya'nın siyasi istikrarının sürdürülmesini hem ülkedeki kendi ekonomik ve siyasi çıkarlarını sağlamada, hem de İtalya'nın göç ve güvenlik gibi sonradan ortaya çıkan sorunlardan zarar görmesini engellemek için bir şart olarak görmüştür. Zira Libya'daki istikrarsızlık, İtalya'yı ve hatta Avrupa genelini dahi istikrarsızlaştırabilecek etkileri doğurabilir. Bu nedenlerden dolayı İtalya, Libya ile ilişkilerinde son derece dikkatli, hassas ve dengeli iyi ilişkiler geliştirme ve bunu devam ettirme çabası içinde olmuştur. Bununla birlikte, Libya'daki iç savaş ve NATO müdahalesi sonrasında İtalya'nın politikasında kararsızlık ve tereddütler hakim olmaya başlamıştır. Libya'nın iç karışıklığa, bölünmüşlüğe ve siyasi istikrarsızlığa sürüklenmesi neticesinde İtalya, Libya'daki rakip ve çatışma halinde olan bütün siyasi aktörlerle temasa ve ilişki kurmaya yönelmiştir. Bunda, karşı karşıya olunan özellikle yasadışı göç ve güvenlik sorunlarının çözümüne yönelik her aktörle işbirliği geliştirme güdüsü rol oynamıştır. Fakat bu politika, İtalya'nın pragmatist siyasetini parçalamış, Libya'nın yeniden istikrara kavuşmasında ve dolayısıyla İtalya'nın çıkarlarını korumada beklenen etkiyi göstermemiştir.

Etik Beyan

“Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı” başlıklı çalışmasının yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına riayet edilmiş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Acer, Y. (2019). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı. *Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*, 301, 11-13. <https://setav.org/assets/uploads/2019/12/A301.pdf>, (04.12.2022).
- Al-Shadeedi, A. ve Ezzeddine, N. (2019). Libyan Tribes in the Shadows of War and Peace. *Clingendael Netherlands Institute of International Relations*, https://www.clingendael.org/sites/default/files/2019-02/PB_Tribalism.pdf, (12.11.2022).
- Allan, J. A. (Ed.). (2014). *Libya Since Independence: Economic and Political Development*. Londra: Routledge.
- Assad, A. (2017). Hafta Meets Italian Defence Minister in Rome. *The Libya Observer*, <https://www.libyaobserver.ly/news/haftarmeets-italian-defense-minister-rome>, (19.07.2022).

- Kara, M. & Atatorun, M. (2024). Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 343-364.
- Aviation Safety Network (1980). <https://aviationsafety.net/database/record.php?id=19800627-0>, (05.06.2022).
- Ballinger, P. (2016). Colonial Twilight: Italian Settlers and the Long Decolonization of Libya. *Journal of Contemporary History*, 51(4), 813–838.
- BBC World News (1999). “Libya Denounces Terrorism”, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/548303.stm, (03.06.2021).
- Beretta, G. (2011). Italia Primo Fornitore Europeo di Armi Alla Libia. *Unimondo*, <https://www.unimondo.org/Notizie/Italia-primo-fornitore-europeo-di-armi-alla-Libia-128713>, (03.05.2021).
- Beretta, G., Bonaiuti, C., Bortolotti, F., Meggiolaro, M., ve Zoppeddu F. (2013). Boom Economy: Banche, Armi e Paesi in Conflitto. Floransa: FISAC CGIL Toscana.
- Bertolotti, C. (2016). Missione In Libia: L'intervento Militare E I Suoi Rischi. *ISPI (Istituto Per Gli Studi Di Politica Internazionale)*, 1-4.
- Blackwell, S. (2003). Saving the King: Anglo-American Strategy and British Counter-Subversion Operations in Libya, 1953-59. *Middle Eastern Studies*, 39(1), 1-18.
- Blake, G. H. (1969). Oil Production in Libya. *Geography*, 54(2), 221-223.
- Bölme, S. M., Ulutaş, U., Küçükkeleş, M., Özhan, T. ve Bektaş, E. (2011). Batı ve Kaddafi Makasında Libya. *Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*, https://file.setav.org/Files/Pdf/20121126135254_seta-bati_ve_kaddafi_makasinda_libya.pdf, (05.07.2022).
- Brismar, B., ve Bergenwald, L. (1982). The Terrorist Bomb Explosion in Bologna, Italy 1980: An Analysis of the Effects and Injuries Sustained. *The Journal of Trauma: Injury, Infection and Critical Care*, 22(3), 216-220.
- Bucarelli, M. (2018). L'Italia e <<l'ossessione libica>> dell'amminisrazione Reagan. M. Bucarelli, ve L. Micheletta (Ed.), *Andreotti Gheddafi E Le Relazioni Italo-Libiche* içinde (ss. 54-130), Roma: Edizioni Studium.
- Capasso, M. (2020). The War and The Economy: The Gradual Destruction of Libya. *Review of African Political Economy*, 47(166), 545-567.
- Capresi, V. (2019). “We had a toilet!” The Modernisation of the Countryside As Perceived by the Inhabitants, the Public Spaces and the Presence of Politics in the New Settlements in Italy and Colonial Libya (1932-1939). MODSCAPES 2018 Konferansı içinde (2-9 ss). Tartu, Estonya: Modscapes. https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2019/04/shsconf_modscapes2018_09002.pdf, (14.01.2022).
- Casto, R. (2020). *L'Italia e La Libia: Storia di Un'amicizia Travagliata*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). L'Università di Luiss Guido Carli Corso di Laurea Magistrale in Governo e Politiche, Roma.
- Çelik, A. H. (2021). Türkiye ve Körfez Ülkelerinin Libya Politikaları: Kaddafi Sonrası Dönem. E. Koç (Ed.), *Türkiye ve Körfez Ülkeleri İlişkileri: Dış Politika, Güvenlik ve Ekonomi* içinde (ss. 277-312), Çanakkale: Paradigma Akademi.

- Kara, M. & Atatorun, M. (2024). Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 343-364.
- Çelikçi, A. S. ve Kakışım, C. (2013). İtalyan Faşizmi ve Tarihsel Gelişimi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ANEMON)*, 1(2), 83-99.
- Collins, C. (1974). Imperialism and Revolution in Libya. *MERIP (Middle East Research and Information Project) Reports*, 27, 3-22.
- Colombo, S. (2021). I Limiti dell'Approccio Italiano in Libia. *Osservatorio ISPI-IAI Sulla Politica Estera Italiana*, 17, 1-2.
- Courtheux, J. (1962). L'intérêt de la Nation. *Revue d'histoire Économique et Sociale*, 40(4), 433-448.
- Cremonesi, L. (2020). Libia: Una Prospettiva Giornalistica. S. Colombo (Ed.), *Italia ed Europa di Fronte alle Crisi Libia* içinde (ss. 65-74), Roma: Edizioni Nuova Cultura.
- Daalder, I. H. ve Stavridis, J. G. (2012). NATO's Victory in Libya: The Right Way to Run an Intervention. *Foreign Affairs*, 91(2), 2-7.
- Dacrema, E. ve Varvelli, A. (2020). Le Relazioni Tra Italia e Libia: Interessi e Rischi. *ISPI (Istituto Per Gli Studi Di Politica Internazionale)*, 16-48.
- Desideri, M. (2015). *Libia: Ciò Che (Non) Resta di Uno Stato Frammentazione Territoriale e Identitaria: Un Nuovo Scenario o Un Ritorno alle Origini?* (Yayımlanmamış lisans tezi). Università di Pisa Dipartimento di Scienze Politiche, Pisa.
- Di Liddo, M. ve Marinone, L. (2019). Le Nuove Dimensioni dell'Instabilità Libica: Conflitti Interni, Rivalità Regionali e Affanno della Diplomazia. *Centro Studi Internazionali*, 151, 1-24.
- Duggan, C. (2020). *İtalya'nın Kısa Tarihi*. Tuna Erkmen (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Dusti, R. J. (2010). *Settling Libya: Italian Colonization, International Competition, and British Policy in North Africa*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ohio University College of Arts and Sciences, Ohio.
- Düzsöz, E. (2021). Kaos İçerisinde Düzen Arayışı: Kaddafi Dönemi ve Sonrası Libya. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(2), 295-330.
- Eaton, T. (2018). *Libya's War Economy: Predation, Profiteering and State Weakness*, Londra: Chatham House.
- El-Khawas, M. A. (1984). The New Society in Qaddafi's Libya: Can It Endure? *Africa Today*, 31(3), 17-44.
- Felini, D. R. (2020). Italy's New Approach to Libya. *Royal United Services Institute*, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/italys-new-approach-libya>, (04.08.2022).
- Gaub, F. (2014). *The North Atlantic Treaty Organization and Libya: Reviewing Operation Unified Protector*. South Carolina: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Giampolo, M. ve Ianni, A. (2020). Migration and Conflict. The Case of Libya. *Faces of Migration*, 7, 1-14. <https://gcap.global/wp-content/uploads/2020/12/BackGround-Document-n.-7-ENG-13.11.2020.pdf>, (05.12.2022).
- Gotor, M. (2011). *Il Memoriale Della Repubblica: Gli Scritti di Aldo Moro Dalla Prigione e L'Anatomia Del Potere Italiano*, Torino: Einaudi Editore.

- Kara, M. & Atatorun, M. (2024). Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 343-364.
- Gray, L. ve Miggiano, P. (1988). The Lampedusa Incident and Italian Defense Policy. *Italian Politics*, 2, 136-155.
- Gulam, K. (2010). *'Talking to the Desert' Discourse, Power, and Libyan Geopolitics 1969-2009*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Cardiff University School of Journalism, Cardiff.
- Hatitah, A. ve Al-Awsat, A. (2011). Libyan Tribal Map: Network Of Loyalties That Will Determine Gaddafi's Fate. *Le Centre Tricontinental (CETRI)*, https://www.rgs.mef.gov.it/Documenti/VERSIONEI/Selezione_normativa/LeggiCostituzionali/Costituzione19471227.pdf, (22.6.2022).
- İtalya Cumhuriyeti Anayasası (1947). "1947/11", "1947/78", "1947/87", <https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione.pdf>, (01.03.2021).
- Iacovino, G. (2011). Considerazioni Politiche e Militari Sulla Crisi in Libia. *Osservatorio di Politica Internazionale*, 34, 1-22.
- Ilardo, M. (2019). Conflict Analysis: The Second Libyan Civil War And How to Avoid A Third One. *Austrian Institute for European and Security Policy (AIES)*, 1-6. https://www.aies.at/download/2019/AIES-Fokus-2019_09.pdf, (26.06.2022).
- Imperato, F., Milano, R. ve Monzali, L. (2018). *Fra Diplomazia E Petrolio: Aldo Moro e La Politica Italiana in Medio Oriente (1963-1978)*. Bari: Cacucci Editore.
- Intoccia, G. F. (1987). American Bombing of Libya: An International Legal Analysis. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 19(2), 176-213.
- Jerary, T. M. (2005). Damages Caused by the Italian Fascist Colonization of Libya. R. Ben-Ghiat ve M. Fuller (Ed.) *Italian Colonialism* içinde (ss. 203-208), New York: Palgrave Macmillan.
- König, P. ve Stern, T. (1987). Investment in Libya: A Legal and Economic Survey. *Econstor*, 2(33), 3-29. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/101606/1/741155966.pdf>, (13.09.2022).
- Kuperman, A. J. (2013). A Model Humanitarian Intervention? Reassessing NATO's Libya Campaign. *International Security*, 38(1), 105-136.
- Labanca, N. (2005). "Italian Colonial Internment", R. Ben-Ghiat ve M. Fuller (Ed.) *Italian Colonialism* içinde (ss. 27-36), New York: Palgrave Macmillan.
- Labbate, S. (2020). Italy and its Oil Dealings with Libya: Limits and Obligations of a Dependency: the Difficult 1970s and 1980s. *Middle Eastern Studies*, 56(1), 84-99.
- Lamma, M. B. (2017). The Tribal Structure in Libya: Factor For Fragmentation or Cohesion? *Observatoire Du Monde Arabo-Musulman et Du Sahel*, 1, 4-10. <https://www.frstrategie.org/web/documents/programmes/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/publications/en/14.pdf>, (14.02.2022).
- Leone, D. (2019). The Libyan Scud Attack On Lampedusa And The Italian Retaliation Against Gaddafi That Never Was. *The Aviation Geek Club*, <https://theaviationgeekclub.com/the-libyan-scud-attack-on-lampedusa-andthe-italian-retaliation-against-gaddafi-that-never-was/>, (04.08.2022).
- Libero Quotidiano (2020). "Pescatori rapiti libiasimona baldassarre luigi di maio cento giorni assordante silenzio lorodignita nostra", <https://www.liberoquotidiano.it/news/politica/25488455/pescatori-rapiti-libiasimona-baldassarre-luigi-di-maio-cento-giorni-assordante-silenzio-lorodignita-nostra.html>, (10.12.2021).

- Kara, M. & Atatorun, M. (2024). Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 343-364.
- Liga, A. (2018). Playing With Molecules: The Italian Approach To Libya. *French Institute of International Relations (IFRI)*, 1-45. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/liga_playing_with_molecules_italian_approach_to_libya_2018.pdf, (11.04.2022).
- Macqueen, B. (2013). *An Introduction to Middle East Politics*. Londra: Sage Publications.
- Madak, Ö. (2019). *2011 Libya Krizi ve Avrupa Birliği'nin Askeri Müdahale Girişimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Magdy, Samy. (2023). Italy, Libya sign \$8B gas deal as PM Meloni visits Tripoli. *AP News*, <https://apnews.com/article/politics-libya-government-italy-tripoli-082b5c0ded65b84e63a3df8442868b9c>, (10.10.2023).
- Marovich-Old, I. J. (2017). *Challenges to British Imperial Hegemony in the Mediterranean 1919-1940*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Flinders University Faculty of Social and Behavioural Sciences, Adelaide.
- McCredie, J. A. (1987). The April 14, 1986 Bombing of Libya: Act of Self Defense or Reprisal. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 19(2), 214-242.
- Melchionni, M. G. (1981). Accordo Italia – Malta. *Rivista di Studi Politici Internazionali*, 48(2), 288-301.
- Mezran, K. ve De Maio, P. (2007). Between the Past and the Future: Has a Shift in Italian-Libyan Relations Occurred? *The Journal of North African Studies*, 12(4), 429-451.
- Micheletta, L. (2018). Andreotti e il rilancio dei rapporti con la Libia. M. Bucarelli, ve L. Micheletta (Ed.), *Andreotti Gheddafi E Le Relazioni Italo-Libiche* içinde (ss. 15-53), Roma: Edizioni Studium.
- Morgante, S. (2018). *L'Italia e La Libia, Dal Mito Della Quarta Sponda Agli Sviluppi Post-Gheddafi*. (Yayımlanmamış lisans tezi). Sapienza Università di Roma Istituto Italiano di Studi Orientali, Roma.
- Nelson, H. D. (1979). *Libya: A Country Study*. Washington, D.C.: The American University.
- Nephew, R. (2018). Libya: Sanctions Removal Done Right? A Review of the Libyan Sanctions Experience 1980-2006. *Columbia School of International and Public Affairs Center on Global Energy Policy*, 1-26.
- Nigro, V. (2020). Libia, L'Italia Inizia Lo Sminamento. "Haftar Ha Piazzato Trappole Esplosive". *La Repubblica*, https://www.repubblica.it/esteri/2020/06/15/news/libia_l_italia_inizia_lo_sminamento_haftar_ha_piazzato_trappole_esplosive_-259254780/, (18.11.2022).
- Nigro, V. (2008). 1986, quando Craxi penso di attaccare la Libia. *La Repubblica*, <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2008/10/31/1986-quando-craxi-penso-di-attaccare-la.html>, (26.02.2021).
- Oliveri, E. (2012). *Libya Before and After Gaddafi: An International Law Analysis*. (Yayımlanmamış lisans tezi). Università Venezia Ca'Foscari Scienze Della Società e Del Servizio Sociale, Venedik.
- Orlandi, C. (2002). *Gheddafi e Il Mondo Arabo: Decolonizzazione, Nazionalismo Arabo e Nuovi*

Kara, M. & Atatorun, M. (2024). Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 343-364.

Equilibri Internazionali Nella Seconda Metà Del Secolo Scorso. (Yayımlanmamış lisans tezi). Università Degli Studi di Roma La Sapienza Scienze Politiche, Roma.

- Palm, A. (2017). The Italy-Libya Memorandum of Understanding: The Baseline of a Policy Approach Aimed at Closing All Doors to Europe? *EU Immigration and Asylum Law and Policy Blog*, <https://eumigrationlawblog.eu/the-italy-libya-memorandum-of-understanding-the-baseline-of-a-policy-approach-aimed-at-closing-all-doors-to-europe/>, (18.11.2022).
- Piras, M. (2011). *Politica Islamica e Propaganda Fascista In Siria e Libano (1932-1940)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Università Degli Studi Di Cagliari Settori Scientifico Disciplinari Di Afferenza, Cagliari.
- Podesta, G. L. (2011). Colonists and 'Demographic' Colonists: Family and Society in Italian Africa. *Annales de Démographie Historique*, 122(2), 205-231.
- Polat, F. (2020). From Energy To Migration: Surveying Italy's Position In Libya Post-2011. *TRT World Research Center*, 11, 1-8. <https://researchcentre.trtworld.com/policy-outlooks/from-energy-to-migration-surveying-italys-position-in-libya-post-2011/>, (19.11.2022).
- Rabinovich, I. ve Shaked, H. (1986). *Middle East Contemporary Survey*. Colorado: Westview Press.
- Redattore Sociale (2015). "Libia, "l'amnesia dell'Italia: per decenni abbiamo fornito armi"", https://www.redattoresociale.it/article/notiziario/libia_l_amnesia_dell_italia_per_decenni_abbi_amo_fornito_armi_, (01.07.2022).
- Renucci, F. (2005). La Strumentalizzazione Del Concetto Di Cittadinanza In Libia Negli Anni Trenta. *Quaderni Fiorentini Per La Storia Del Pensiero Giuridico Moderno*, 33-34, 319-342.
- Rivis, E. (2012). *Relazioni Tra Italia e Libia: 1911-2011*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Università Ca Foscari Istituto di Scienze Sociali, Venedik.
- Ronzitti, N. (2009). The Treaty on Friendship, Partnership and Cooperation between Italy and Libya: New Prospects for Cooperation in the Mediterranean? *Bulletin of Italian Politics*, 1(1), 125-133.
- Rossi, E. (1951). Il Regno Unito Della Libia. *Oriente Moderno Rivista Mensile*, 10(12), 157-177.
- Segré, C. G. (1972). Italo Balbo and the Colonization of Libya. *Journal of Contemporary History*, 7(3), 141-155.
- Smith, P. C. ve Walker, E. R. (2008). *War in the Aegean: The Campaign for the Eastern Mediterranean in World War II*. Mechanicsburg: Stackpole Books.
- Spatafora, G. (2015). *Italy's Foreign Policy: Geographical and Historical Determinants Plus An Overview of the Unfolding of Such Foreign Policy*. Roma: John Cabot University Press.
- St John, R. B. (2008). The Changing Libyan Economy: Causes and Consequences. *The Middle East Journal*, 62(1), 75-91.
- Statewatch (2012). Italy/Libya: Documents unveil post-Gaddafi cooperation agreement on immigration. *Statewatch*, <https://www.statewatch.org/news/2012/september/italy-libya-documents-unveil-post-gaddafi-cooperation-agreement-on-immigration/>, (12.4.2021).
- Strangio, D. ve Fauri, F. (2019). The Economic Bases of Migration from Italy: The Distinct Cases of Tunisia and Libya 1880s-1960s. *The Journal of North African Studies*, 25(129), 1-25.
- Tjønn, M. H. (2019). *The Persistence of Colonialism: A Century of Italo-Libyan Relationships and Their Influence on the Current European Migration Regime in the Mediterranean (1911-2017)*.

Kara, M. & Atatorun, M. (2024). Pragmatist Bir Siyasetin Anatomisi: İtalya'nın Libya'daki Güç ve İstikrar Arayışı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 343-364.

(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Oslo Institute for Archeology Conservation and History, Oslo.

United Nations (2011). "Resolution S/RES/1973(2011)", <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>, (01.04.2021).

Vari, E. (2020). Italy-Libya Memorandum of Understanding: Italy's International Obligations. *Hastings International and Comparative Law Review*, 43(1), 105-134.

Varvelli, A. (2020). La Crisi Libica: Un Test Severo Per Una Unione Europea Geopolitica. S. Colombo (Ed.), *Italia ed Europa di Fronte alle Crisi Libia* içinde (ss. 75-86), Roma: Edizioni Nuova Cultura.

Varvelli, A. (2008). Relazioni Economiche Italo-Libiche. *Osservatorio di Politica Internazionale*, 5, ss. 1-4.

Varvelli, A. ve Villa, M. (2019). Italy's Libyan Conundrum: The Risks of Short- Term Thinking. *Istituto per gli Studi di Politica Internazionale (ISPI)*, <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/italys-libyanconundrum-risks-short-term-thinking-24469>, (07.06.2022).

Zenginoğlu, S. (2021). İtalya'da Politik İstikrarsızlık: Coğrafya, İdeoloji, Ekonomi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(53), 70-81.

Extended Abstract

The Anatomy of a Pragmatist Policy: Italy's Search for Power and Stability in Libya

Libya is of paramount importance to Italy due to its strategic location. To be more precise, as a neighbouring country which has vast energy resources and great market potentials, Libya has always been a primary issue in Italian foreign policy since the occupation. Because, Italy has irreplaceable economic and predominantly economy-related political interests in Libya. From this point forth, this article seeks to elucidate how Italy's Libya policy was formed historically and what were the influencing factors herein from a macro perspective. Accordingly, Italian foreign policy is discussed under titles of colonisation period of Libya, independence and Kaddafi era and post-Kaddafi era. The discussion is made in terms of power and stability, which stand for the two pillars of Italy's pragmatist policy on Libya. Because, from colonisation until today Italy's Libya policy has been designated as a search for gaining power and control over this country, and assuring the stability of relations and the country as well. On the one hand, while Italy endeavours to maximise its political and economic interests; on the other hand, being sure about bringing damage to itself, Italy avoids from Libya's fall into instability and disruption of bilateral relations. At this point, security and migration have been prominent concerns for Italy. As the article deals with Italy's pragmatism in Libya periodically, it essentially underlines the importance and priority of Libya in Italian foreign policy.

This research was conducted by using content analysis, and it is predicated on written academic and non or half academic sources which contain qualitative data. The sources are composed of articles, books, reports, policy documents, news websites, agreements and laws. It is suggested that there are two main reasons behind Italy's deep interest in Libya. Firstly, Italy saw Libya as an energy deposit and a trade market for gaining power. For this reason, Italy occupied and bring Libya under control in colonisation period. Thus, Libya economically fed the industrialisation and growth of Italy. After the independence of Libya, Italy strived to maintain good relations for keeping its gains up, and securing and increasing its influence in Libya. In spite of the fact that Libya gave great economic and political opportunities to Italy, this was not a one-way street in deed. Libya was able to use the opportunity by attracting investments from Italy and investing in Italian corporations. Actually, this situation made the both countries necessary for each other and ensured their interdependence. On the one hand, while Italy had the chance of amplifying its economic and political power, on the other hand it encountered some threats to the stability of Libya and Italy-Libya relations. Those threats are the second reason which renders Libya a primary issue. Italy has considered maintenance of Libya's political stability as a requirement for both assuring Italy's own economic and political interests and averting the subsequent issues such as migration and security. That is because, instability of Libya might have destabilising effects on Italy and even whole Europe. So, the approach of Italy towards Libya has been cautious and delicate. However, after the civil war in Libya and NATO's intervention, indecisiveness and hesitations began to predominate Italy's policy. As a result of Libya's drifting towards insurgency, dividedness and political instability, Italy headed for making connection and establishing relationships with all opponent and conflicting parties in Libya. Herein, the incentive to develop cooperation with each actor on resolving the problems regarding illegal migration and security, had an impact. Yet, this policy has broken down the pragmatist approach of Italy, and also it has been unable to show the expected impact on regaining stability of Libya and securing interests of Italy.
